

Żurada, dawny kordon graniczny Złamana, XIX w.

1. Kategoria

Militaria, posterunek graniczny

2. Położenie administracyjne

gm. Olkusz, pow. olkuski, woj. małopolskie

3. Współrzędne

50.22228 19.53065

4. Kod w dokumentacji

Zurada-03-181

5. Data weryfikacji terenowej

20 maja 2016 r.

6. Opis

Pozostałości rosyjskiego posterunku granicznego (tzw. kordonu) z epoki rozbiorów znajdują się około 2,6 km na południowy wschód od Żurady (Żurada Trzecia Kolonia), przy dawnym trakcie z Olkusza do Chrzanowa, kilkanaście metrów na zachód od wiaty turystycznej. Nazwa pochodzi od charakterystycznego załamania dawnej granicy zaboru rosyjskiego i austriackiego. Zachowały się czytelny zarys ziemny kordonu o regularnym, prostokątnym kształcie. Obok wiaty turystyczna i tablica informacyjna Szlaku Kordonów Granicznych.

Podobne posterunki były zakładane przez Rosjan wzdłuż całej granicy zaboru rosyjskiego i austriackiego. Jak pisze Jacek Majcherkiewicz, wszystkie kordony budowano według tego samego wzoru. *W środku były pomieszczenia sypialne, kuchenne, gospodarcze. Obok znajdowała się studnia i wznosiła drewniana wieża obserwacyjna. Obsadę posterunków tworzyli Kozacy, którzy kontrolując granicę, wychodzili dwójkami z każdego kordonu i szli naprzeciw siebie na spotkanie, potem wracali z powrotem**. Podobnie jak w innych tego typu placówkach, Kozacy na co dzień zajmowali się przede wszystkim zwalczaniem nielegalnego handlu przygranicznego, w ramach którego z zaboru rosyjskiego do Galicji przemycano alkohol, w drugą zaś stronę - żywność. *Dla uszczelnienia terenu, kozacy zaczęli granicę orać i bronować, a później rozciągali jeszcze dzwoneczki**.

7. Źródła i materiały

*Jacek Majcherkiewicz, *Granica w Gorenicach*, w: *Ilkusiana*, 2011, nr 4, s. 65.

Nowaja Topograficzeskaja Karta Zapadnoj Rossii 1:84 000, arkusz XXXI-6, 1914, wersja online na stronie projektu Mapster, <http://igrek.amzp.pl/mapindex.php?cat=R084>, dost. 16.08.2016.

Zarys kordonu Gorenice na Numerycznym Modelu Terenu, *Geoportal*, <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/?locale=pl&gui=new&sessionID=2769281>, kompozycja mapowa utworzona 16.08.2016.

8. Varia

9. Dodatkowe fotografie obiektu

SZLAK KORDONÓW GRANICZNYCH

ZŁAMANA

KORDON

NA GRANICY IMPERIUM ROSYJSKIEGO Z AUSTRO-WĘGRAMI

W latach 1815-1914 przebiegała tędy, granica państwowa pomiędzy Królestwem Polskim, pozostającym częścią Imperium Rosyjskiego, a Rzeczpospolitą Krakowską (Wolnym Miastem Krakowem), następnie od 1846 r. Cesarstwem Austrii, później Austro-Węgrami.

Nazwa *Złamana* odnosi się bezpośrednio do granicy zaborów, która w tym miejscu zmieniła kierunek zach.-wsch. na półn.-płd. Obecnie jej linia wyznacza granicę między powiatami olkuskim i chrzanowskim (gminami Olkusz oraz Trzebinia).

Kordon usytuowany był w pobliżu historycznego traktu z Olkusza do Chrzanowa. Jego zabudowa była podobna do innych posterunków. Składały się na nią budynki kordonu z zapleczem kuchennym i magazynowym oraz wieża obserwacyjna. Dziś po kordonie pozostały niki, trudne do identyfikacji ślady ziemne, znajdujące się po zachodniej stronie obecnego miejsca do wypoczynku.

*Grupa Kozaków;
fot. z końca XIX w.*

Wycinek mapy austriackiej z 1902-1903 r. z zaznaczonymi rosyjskimi kordonami.

Miasto i Gmina Olkusz
www.olkusz.eu
Stowarzyszenie Niewolnicy

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Olkuszu
www.mosir.olkusz.pl

sponsorowało
Ryszard Łasak
Borysław J. Paszek
2011

© Krameko